

A kabát

Hogy a helység nem csupán a felmosóvödör tárolására szolgált a néhai KIE szálló idején, hanem ténylegesen egy hálósoba volt, arról csak egy parányi erkély tanúskodott. A méretet nézve még úgy is kétségesnek látszott. Hogy még is nap mint nap egy egész dramaturgia osztály rontotta benne a levegőt, - mindenki bagózott, ha jól emlékszem, - az annak tudható be, hogy mindössze hatan voltunk. Ha valaki netalán tán névsort olvasott volna, - egy abszurd gondolat, - így hangzott volna: Galgóczi, Gáli, Glázer, Kaskötő, Kovács, Sipos. Keresztneve, mondanom se kell senkinek se volt, vagy inkább nem volt használatos.

Egy asztal, meg nyolc szék. Miért nyolc? Néha két tanár is jött. Egyszerre. Gyárfás meg a Bacsó. Elvégre is, nem hiába hívták *Színház és Filmművészeti Főiskolának*. Gyárfás volt a *színház*, Bacsó meg a *film*. (álljon meg a menet... Gyárfás is többet ügködött filmen mint színházban) De az esetek többségében a nyolcadik a kabátoknak szolgált, - mivel kérem tisztelettel, - fogas az nem volt.

Ha jól meggondolom, az évből nyugodt lelkiismerettel lehet számolni legalább öt kabátos hónapot. Tavaszi kabát, téli kabát, átmeneti kabát, ballon kabát meg esőkabát. Jól hangzik, de a ha valaki emlékszik meg azokra az időkre, volt a kabát, meg nem-kabát. Na, persze Galgóczit kiveve, neki volt ballon kabátja is, de hát ő volt a menő A kiadott író, honorariummal, meg miniszteriumi ösztöndíjal. A széken viszont jól megfértek együtt. Ha kor, minőség és használhatósági állapot szerint, 1-10 ig skálán kellene osztályoznom, Galgóczi báránybéléses kabátja volt a 10, Gálié 1. (kis joindulattal)

A kabát múltja homályba veszett, ki tudja hol kezdte a palyafutását, az a gyanúm, hogy valamikor a háború előtt szolgált mint átmeneti kabát egy jólszituált pesti polgár hátán. Gáli az ismert gazdag fantáziájával léptette elő télikabátnak. Színe? Valamiféle meghatározatlan változata a szürkének, féllábszárig érő, válla csapott, - hogy a szabás tette-e vagy a viselője volt slank, ma már azt nehéz megmondani. Fogyatékoságai közzé tartozott a gombok kronikus hiánya. Ha most így időben visszszámolok, ötvenhárom telén volt, mikor is a gombállomány drasztikusan megfogyatkozott. Értsd alatta, már csak egy volt. A két kabátszárny összetartásához viszont a magányos gomb, különös tekintettel arra, hogy combközépre esett elégtelennek bizonyult. Azt még Jóska is belátta, de az ismételt terv, hogy felugrunk hozzánk, hogy majd Bohus mama felvarja, valahogy sehogy sem jött össze. Oda se neki, mondta úgy hordja majd mint a gogolji köpönyeget, azon se volt gomb.

Meggyőződése, hogy valahol tanították a gombvarrás technikáját, talán meg a művészetét is de nem a Főiskolán. Bár nekem volt némi gyakorlatom inggombot varrni, de kabátgomb az más. Kiss néni a mindenről gondoskodó gondnok adott tűt, cérnát meg két gombot. Két különböző színű és méretű gombot, de ugye mi kicsire nem adunk. Bevonultunk a nagyterembe, - akkoriban még csak a "nagyterem" volt, ha jól emlékszem, még vasárnaponként istentiszteletet is tartottak benne, akkoriba amit ma úgy tartanak nyilván mint a nagy vallásüldözés idejét. Ódry Szinpadnak csak jóval később avanszált, az igazi Ódry terem a Rákóczi úti épületben volt. Ott ültünk a hátsó sorban és miután az első gomb nagy nehezen felvarratott ilyen apróságra kellett rájönnünk, mint például a gomb és a gombluk

egymáshoz arányított mérete fontos szerepet játszik a későbbi használhatóság szempontjából. Arrol nem is beszélve, hogy a szoros felvarrás nem feltétlenül előnynek számít. Mindegy, a két gomb fel lett varva. Kellene még egy harmadik, ha már benne vagyunk a gombvarrásba.

- Na, várj, - mondta Gáli és eltűnt. Nem telt bele néhány perc és megjelent egy gombbal.

- Ez jó lesz? - és a kezembe nyomott egy sűrűke cirmos kabát gombot.

- Hol, szerezted? - kértem.

- A titkarságon, nem volt senki az irodában. Nemeskéri kabátjáról.

- Levágtad a Nemeskéri kabátjáról?

- Csavartam, - mondta, - már félig lógott.

- Jóska. Te hülye vagy! Ez egy női gomb.

Feltolta a szemüvegét a homlokára és orr-távolságból vette közelebbi vizsgálat alá.

- Annál jobb, - vigyorgott, - akkor az a Simon Zsuzsa kabátja volt.

Jóska szemének tragikusan rossz állapota elfogadhatóan magyarázta a tévedést. Napokig égette a zsebemet Simon Zsuzsa cifra gombja, míg végül is a villamos megállónál beledobtam a szemetesbe. Mindegy, négy gombbal már helyreállt a kabát, kabát volta. Az igazgatónő meg majd csak szerez magának egy másik gombot. Különbösen is utáltam a nőt. Meg volt rá az okom.

Mostanság a forradalom ötven éves évfordulója alkalmából, mind több és több szó esik a Szabadsághegyről. Teljes joggal. A Gáli darab bemutatója szerves része volt a forradalmat előkészítő intellektuális folyamatnak. A dráma alapgondolata már 54-ben megszületett, kezdetben mint egy eléggé értelmetlen családi konfliktus. Ahogy izlelte, formálta az

idők múlásával let az amit ma ismerünk – már aki ismeri, - a Rákosi rendszer emberi és erkölcsi csődjének leleplezője. Az alkotó folyamat több mint két évet vett igénybe. Ahogy múlt az idő mind ritkábban és ritkábban lett a darab a dramaturgia órán a szokásos megbeszélés tárgya. Az újabb drámai fordulatok, a párbeszédetek mindinkább élezett, politikailag veszélyes természetű telítettsége miatt a darab asztal-körűli vitája, különösen a tanárok jelenlétében már "kényelmetlenné" vált. Nem emlékszem, hogy bárki az osztályban a spicli gyanúját vonta volna magára, de a jobb félni mint megijedni, - bölcs gyakorlata mindinkább érvénybe lépett. Különösen egy, óvatosságra intő, tanári-baráti figyelmeztetés után, Gáli maga kerülte a téma nyilvános tárgyalását és az elkerülhetetlen paranoia mindinkább érezhető lett.

Mi voltunk az első dramaturgia osztály a Főiskolán, olyan kísérleti nyulak, dunsztja sem volt senkinek, hogyan tanítsák. Nem is nagyon igyekeztek, - nem is nagyon tanultunk. Én vagyok az író, te vagy a dramaturg... aztán szerepcsere.

Igy kerültem össze Gálival és lett belőle barátság. Feltételezem, hogy a Főiskolán kívül másokkal is megtárgyalta a darab problémáit, de hallgatolagos megegyezéssel, jobbnak láttuk, hogy a "titok" ismerői nem tudunk egymásról. Már az Erzsike cukrászdában sem beszélgettünk a darabról, túl közel voltak egymáshoz az asztalok, maradt az utcán való séta. Ez már 1955 február, vagy március lehetett, esős esték voltak, a télutó minden kellemetlen velejárójával. Ha jól emlékszem a Nagydiófa utcán mentünk a Wesselényi-ig, aztán vissza a Klauzálon, Dohány utcán és újra a Nagydiófa... körbe, körbe.

És itt lép a *kabát*, egy hétköznapi, jelentéktelen existenciából egyenesen bele az irodalom történelembe...

mit mondjak, a *történelembé*. Egy időben volt egy aktatáskája, aztán csak egy keményfedelű naplőféle és végül a kabátzseb. A bal kabátzseb bélése ki volt szakadva és a Szabadsághegy kézírata, többnyire széthullott irkalapokon, mindig kéznél, ott lapult a kabátban. Apró részleteket figyelmen kívül nem hagyva "mesélte" el a helyszínt, hol álljon az a szék és miért. Hallania kellett a párbeszédet. Ha netalán valaki arra hivatott, lehalgatta volna a kettőnk között folytatott dialógust, arra a következtetésre jutott volna, hogy két, Lipot mezőről szabadult paciens rója a pesti utcákat s a tény, hogy gyakran még az eső is esett, még alá is húzta a látvány bizarr voltát. Gáli szerint, egy gondolat, egy indulat kifejezésére, míg száz variáció létezik, azok közül csak egy a helyes és azt kell megtalálni. S ha végre meg volt, az utcai lámpa alatt, könyékig a feneketlen kabátzsebben kotorva kereste a... második felvonás, első szín, harmadik jelenet agyon-huzott oldalait, hogy a kérdéses mondatot kijavítsa. Még messze volt az az idő, mikor a Rajk ügyről lehetett nyíltan beszélni, akkor, számomra a darab sorsa, igazi színházban bemutatva, de még mint államvizsga anyag is valami utopisztikus lehetetlenségnek hatott. Az én filmnovellámat, ami sokkal ártalmatlanabb témát tárgyalt lelőtte a tisztelt tanári kar, mint "nem tipikus" államellenes irományt. Gáli rendithetetlen optimizmussal, ápolta, formálta a darabot, csökönyösen hitt egy jobb jövőben. Mi több, szerepet osztott. Gobbi fogja játszani a mamát - mondta.

Ráhagytam, lehet egy örülltel vitatkozni?

Aztán kitavaszkodott, a kabátzsebből előkerült a kézirat, csodák-csodájára valahogy összeállt darab. Gáli napokig ült a gépiró szolgálat irodájában, diktálta az

elképedt elvtársnőnek – szerintem megegyszer újra írta – a kor legjelentősebb drámáját.

Minden ceremónia nélkül ért véget az iskolaév, háromhónapos katonai tábor után, én a békéscsabai száműzetésbe vonultam, sem a Szabadsághegyet, sem a kabátot én többet nem láttam..., nem láttam Gálit sem, majd csak húsz év múltán Torontóban.

Hiánya az előtt is, azóta is... és örökre marad, pótolhatatlan.